

Cite: Libanova, Ella, & Romaniuk, Serhii (2023). Kontseptualizatsiia polisub'iektnoho upravlinnia v sotsialnykh vidnosynakh [Conceptualization of Governance in Social Relations]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy*, 3 (53), 33-53. <https://doi.org/10.15407/dse2023.03.033>

<https://doi.org/10.15407/dse2023.03.033>

УДК 314. (477)

JEL Classification: D70

ЕЛЛА ЛІБАНОВА, акад. НАН України, д-р екон. наук, проф., директор
Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України
01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60
E-mail: libanova@ukr.net
ORCID: 0000-0001-7170-7159
Scopus ID: 36091519900
Researcher ID: AAZ-5395-2020

СЕРГІЙ РОМАНЮК, д-р екон. наук, голов. наук. співроб.,
Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України
01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60
E-mail: rosand@i.ua
ORCID: 0000-0003-1219-1513

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІСУБ'ЄКТНОГО УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

*Статтю присвячено узагальненню теоретичних поглядів на **governance** як поширені у соціумі відносини, що формуються між суб'єктами — фізичними та / або юридичними особами у разі виникнення складних проблем, подолання яких у різних суспільних сферах потребують колективних рішень та дій. Актуальність роботи обумовлена потребою систематизації сучасних поглядів щодо можливостей та умов прикладного застосування механізмів прийняття та реалізації рішень у полісуб'єктних середовищах. Метою статті є обґрунтування універсального визначення **governance** на основі узагальнення його сучасних трактувань науковими школами. Новизна статті полягає в інтерпретації поняття **governance** як інституціоналізованого прийняття рішень у полісуб'єктному середовищі. Методологія дослідження спирається на ви-*

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2023. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

користання міждисциплінарного підходу при розгляді найбільш сутнісних характеристик *governance*, які є предметом численних наукових досліджень цього суспільного феномену.

Розглянуті сучасні підходи до трактування поняття *governance*. Виявлено основні його характеристики у різноманітних суспільних сферах. Термін визначено як інституціоналізоване полісуб'єктне управління, що становить собою механізм прийняття незалежними суб'єктами узгоджених рішень з метою отримання обумовлених їх інтересами вигід у вирішенні проблем, подолання яких самостійно потребували б значних зусиль та ресурсів, або взагалі було нездійсненно. Таке трактування дає можливість обґрунтувати універсальність використання *governance* у соціальних відносинах; воно обумовлено усвідомленою необхідністю суб'єктів у спільному з іншими пошуку і реалізації рішень задля досягнення власних цілей. Доведена притаманна сучасним науковим підходам контент-залежність при визначенні поняття *governance*, визначена специфікою відносин, особливостями інституційного середовища конкретної суспільної сфери.

На основі найбільш розповсюджених режимів інституціоналізованого полісуб'єктного управління запропонована класифікація його типів та форм. Розглянуто формування соціального капіталу в рамках використання мережевого режиму полісуб'єктного управління. Зроблено висновок про потребу побудови соціальних відносин в умовах реформ децентралізації в Україні із використанням механізму полісуб'єктного управління.

Ключові слова: інституціоналізоване полісуб'єктне управління, режими полісуб'єктного управління, прийняття рішень у полісуб'єктному середовищі.

Постановка проблеми. Координація різноманітних за своїми масштабами, сферами діяльності, владними повноваженнями, ресурсними можливостями, шляхами пошуку отримання вигід суб'єктів, їх об'єднань є одним із ключових завдань соціуму. Характер сучасних викликів, що генеруються природою і людиною, потребує взаємоузгодженого реагування в умовах суперечливих, а нерідко взаємовиключних інтересів усе більшого кола суб'єктів. Необхідність скорочення витрат, втрат, невизначеності, підвищення довіри, запобігання хаосу, встановлення певного порядку, зменшення небезпеки тощо спонукають держави, підприємства, громади, домогосподарства до пошуку взаємоузгоджених рішень у рамках *governance*. Міждисциплінарність цього суспільного феномену (політологія, державне управління, місцеве самоврядування, соціологія, економіка, право etc) обумовлює відмінності щодо його визначення, а отже, і труднощі універсального термінологічного формулювання. Багато дискусій викликає специфіка використання *governance* в різних сферах та територіальних одиницях різного масштабу, здатність різних учасників процесів до колективних дій.

Актуальність статті визначається потребою систематизації сучасних поглядів на інституціоналізоване полісуб'єктне управління, можливість його прикладного застосування у різних сферах суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед особливостей соціальних відносин, які найбільше привертають увагу науковців, практиків, експертів, політиків усього світу упродовж останніх десятиліть, *governance*

посідає одне з провідних місць. Про це свідчить величезна кількість наукових публікацій в журналах різноманітних напрямів — економічних, управлінських, політичних, бізнесових, екологічних, соціологічних, географічних, правових, урбаністичних [1]. Одночасно констатуються проблеми з теоретичними підходами до трактування феномену, який пов'язують із способами соціальної координації. Попри розроблення теорії інституціоналізованого полісуб'єктного управління, завдання розвитку моделей прийняття взаємоузгоджених рішень у різних сферах суспільного розвитку залишаються нерозв'язаними. **Новизна** статті полягає в інтерпретації поняття *governance* як інституціоналізованого прийняття рішень у полісуб'єктному середовищі.

Мета статті — узагальнення сучасних трактувань полісуб'єктного управління, його режимів, типів та форм, що використовуються у різних соціальних середовищах, тобто обґрунтування універсального визначення *governance*.

Методи дослідження: у процесі підготовки статті застосовані наукові методи узагальнення та абстрагування — при розгляді підходів різноманітних наукових шкіл до визначення поняття *governance*, а також трактування терміна; класифікації — при узагальненні використання типів та форм різних режимів інституціоналізованого полісуб'єктного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. У соціумі важко знайти сферу, де б не зустрічались відносини, які позначаються терміном *governance*. Неодноразово підкреслено його зв'язок із різними типами взаємовідносин між фізичними особами та організаціями — сім'я, домогосподарство, фірма, сільська громада, муніципалітет, регіон, нація чи глобальний світ.

Виникаючи із появою суспільних відносин, термін *governance* має тривалу історію: він походить від грецького *kybernan* — «вести корабель, керувати, спрямовувати, чи бути керманичем» [2]. Грецький термін породив у середньовіччі латинське *gubernare*, що мало аналогічне значення — «спрямування, формування, створення правил / нормотворчість, керування» [3].

Аналізуючи етимологію терміна *governance*, дослідники звертають увагу на його архаїчність, але підкреслюють його загальне використання в управлінні окремими державами, їх об'єднаннями та недержавними суб'єктами [4].

В історичному контексті трансформацію сутності *governance* як діяльності, що означає керування / спрямування, аргументовано Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Поступово, протягом історії людства, управління суспільством поширювалося з вождя / короля на коло обраних представників, менеджерів, бюрократів та лідерів груп інтересів. Рух по цьому тривалому тренду був далеко не лінійним і безболісним: моделі прийняття рішень, економічне зростання комбінувались із переглядом цінностей і інституцій, змінюючи природу, масштаб та

засоби здійснення повноважень у суспільстві — в органах влади, фірмах, організаціях та в сім'ї. За висновком фахівців ОЕСР, на ці значні зміни вплинули чотири групи історичних подій. Перша — це прямий вплив боротьби за впровадження більшої демократії та конкурентних ринків. Друга стосується шляхів, якими ріст економічної продуктивності й матеріального добробуту змінили цілі і методи *governance* у домогосподарствах, підприємствах та у владі. Третя група містить правила й системи переконань, що є неявними та / чи явними провідниками прийняття рішень та їх імплементації у всіх частинах суспільства. І четверта — група загальних факторів, яка змінює систему *governance*, відноситься до інновацій та / або трансформацій в інституціональному дизайні, організаційній структурі та адміністративній діяльності [5].

Подібна інтерпретація *governance* комплементує із теорією еволюції: усі його складові — суб'єкти, інституції, знання, об'єкти, організації (як і відносини між ними) — взаємозалежні, спільно еволюціонують та розвиваються. Окрім того, *governance* продукує багато елементів і структур, що впливають власне на його подальшу еволюцію [6].

Але феномен *governance* є надзвичайно важливим і для розуміння детермінант розвитку у дослідженнях успішних та невдалих прикладів адаптації та імплементації політики країн у досягненні безпеки, зростання та справедливості.

У науковій літературі констатуються проблеми з теоретичними стратегіями визначення даного терміна: його або трактують достатньо вузько, або залишають визначення відкритим для нескінченної кількості контентних інтерпретацій. Ряд із них такі широкі, що містять майже усе: правила, механізми впровадження, організації. Зокрема, термін інтерпретують подібним до влади, ідентифікуючи чотири основних його значення: структура, процес, механізм та стратегія. [1]. Як структура *governance* означає архітектуру формальних та неформальних інституцій; як процес символізує динамічність та функції спрямування у тривалих процесах формування політики чи способи соціальної координації, за допомогою яких актори пристосовують свою поведінку; як механізм означає інституційні процедури прийняття рішень, узгодження та контроль; як стратегія — зусилля суб'єктів керувати та маніпулювати інституціями та механізмами для здійснення вибору та отримання переваг.

Українські науковці, пов'язуючи зазвичай *governance* із системою державного управління, вживають термін «врядування» і використовують його переважно для характеристики механізму взаємодії органів влади різного рівня (національного, регіонального, місцевого) між собою та / чи з іншими зацікавленими особами — бізнесовими структурами, громадськими організаціями, різноманітними соціальними групами — щодо формування державної політики та зміцнення взаємної довіри [7], [8], [9].

Проте інша значно ширша інтерпретація відносить *governance* до різних моделей координації суспільних відносин із складними взаємозалежностями [10], характеризуючи його як «структуровані шляхи і заходи, в яких дивергентні переваги незалежних акторів транслюються у вибір політики “локалізованих цінностей” так що плюралізм інтересів трансформується у скоординовану дію і досягається згода акторів» [11].

Відповідно при змістовній ідентифікації терміна слід звернути увагу на надзвичайну поширеність феномену *governance*, і це є маркером того, що в його основі — ряд характеристик, які проявляються у різноманітних суспільних сферах. Термін *governance*, як правило, пов'язують із процесом прийняття та реалізації певних рішень для того, щоб спрямовувати поведінку індивідів чи / та організацій. *Governance* часто ідентифікується як форма координації у прийнятті колективно обов'язкових рішень і ніколи не є справою окремих людей, котрі приймають рішення, навіть якщо ця людина є першою особою — королем, фараоном, жрецем, диктатором чи малим клубом мільярдерів [12]. Також акцентується увага на тому, що «...під час будь-якого аналізу управління, прийняття рішень є головним питанням. *Governance* передбачає прийняття значної кількості рішень, починаючи від конституційних питань про те, як приймати подальші рішення» [13]. Отже, *governance* у будь-якій суспільній сфері пов'язується із прийняттям рішень різними суб'єктами, а оскільки прийняття рішень є центральним елементом процесу управління, *governance* у широкому контексті можна віднести до управлінської категорії.

Специфіка ж *governance* пов'язана із прийняттям рішень самостійними, але взаємозалежними суб'єктами — фізичними чи / та юридичними особами. Йдеться про результат усвідомлення суб'єктами того, що досягнення вигоди — скорочення витрат, втрат, невизначеності; підвищення довіри; запобігання хаосу; встановлення певного порядку; зменшення небезпеки життю і діяльності — досягається лише у добровільному їх долученні до прийняття й реалізації рішень щодо проблем, безпосередньо дотичних до їхніх інтересів, самостійне розв'язання яких вимагало б значно більших зусиль, ресурсів або взагалі було б неможливим. Край важливою є свідома участь кожного у спільному прийнятті і реалізації рішень для досягнення власних цілей. Такий процес координації відбувається в умовах, коли ці інтереси можуть не співпадати або бути протилежними інтересам інших суб'єктів, що є фундаментальним викликом для *governance*. Іншою особливістю *governance*, нерозривно пов'язаною із попередньою, є необхідність певних правил, норм, процедур, які уможливають прийняття і реалізацію суб'єктами спільних рішень; контроль за дотриманням даних правил здійснюється, зорганізується самими особами, а їх порушення спричиняє невідворотне застосування конкретних взаємоузгоджених санкцій. Йдеться про інституціоналізацію процесу

прийняття рішень у полісуб'єктному середовищі, тобто про інституційне підґрунтя *governance*.

Загальноприйнятним є трактування інституцій як «правил гри» у суспільстві, або більш формально, як обмежень, запроваджених людством, що формують людську взаємодію; вони структурують стимули у людському обміні — політичному, соціальному чи економічному. Основна роль інституцій у суспільстві — «зниження невизначеності через встановлення стабільної (але не обов'язково ефективної) структури людської взаємодії» [14]. Інституції можуть бути неформальними вимогами і нормами, проте вони також існують у формі документів, зокрема у конституції [2]. Неформальні інституції нерідко настільки ж вимогливі, як закон, і можуть бути перетворені в закон, коли існують відповідні умови. Координація завжди передбачає інституції, оскільки вона здійснюється через інституції [6]. Ефекти інституцій залежать від їх «вбудованості» в мережу інших інституцій та суб'єктів. Отже, *governance* стосується прийняття рішень, а інституції визначають шляхи, якими рішення створюються / ухвалюються та реалізуються, що передбачає прийняття узгоджених рішень за певними процедурами та забезпечення можливостей їх застосування. Зазначені особливості *governance* — свідома добровільна участь суб'єктів у процесі прийняття рішень та обов'язковість взаємоузгоджених сформованих норм, правил, процедур при їх виконанні (примусове виконання), застосування санкції за їх порушення — є прескриптивними для ефективного використання даного типу управління, який можна ідентифікувати як інституціоналізоване полісуб'єктне управління. Сама можливість його широкого застосування в різних сферах суспільної життєдіяльності полягає в універсальності вимог до такого управління, дотримання яких є відповіддю на питання «ЯК?» мають прийматися та реалізовуватися суб'єктами рішення в умовах взаємозалежності для інституціоналізованої координації досягнення цілей та отримання вигід, які в іншому випадку для них є недосяжними.

Сфера ж застосування детермінує відповідь на питання «ЯКІ?» рішення суб'єктами приймаються та реалізуються, і ця відповідь завжди буде контент-залежною. Адже в різних сферах суспільного життя діють різноманітні суб'єкти з різними інтересами, повноваженнями і структурою, які намагаються вирішити конкретні проблеми, детерміновані специфікою даної сфери, за участю інших суб'єктів, і перелік норм, правил та процедур, що застосовуються ними для досягнення скоординованих дій, а також їх зміст, є специфічним в кожній конкретній сфері. Міжстранова варіація посилює контент-залежне розмаїття *governance* через різні способи конституціоналізації влади з одного боку, і вагомий вплив недержавних суб'єктів і культурних факторів на його природу — з другого.

Зазначена інтерпретація пояснює розмаїття трактувань поняття інституціоналізованого полісуб'єктного управління одночасним використанням

управлінської (ЯК) та контентної (ЯКІ) характеристик цього інструментарію прийняття рішень. Отже, науковці, що пропонують визначення поняття *governance* для конкретної суспільної сфери, завжди отримуватимуть «контентну інтерпретацію». Загальним же знаменником усіх дефініцій буде підхід до *governance* як до інституціоналізованого управління, оскільки у такому контексті поєднуються засади його використання у різних сферах суспільного буття.

Це уможлиблює внесення певної ясності і в дискусію щодо порівняння (протиставлення) в літературі понять *governance* та *government*. Так, вважають *governance* є ширшим феноменом ніж *government*, і інтерпретують як процес, за допомогою якого організація чи суспільство керує собою, і містить низку каналів, по яких команди транспортуються у формі рішень, виданих директив та політик, що проводяться [15].

Насправді органи влади (*government*) можуть використовувати такий тип управління, як полісуб'єктне управління (*governance*), коли стають одним із суб'єктів, залучених до процесу прийняття рішень, зокрема і коли очолюють цей процес, що завжди відбувається «в тіні держави» (або, як зазвичай підкреслюють, «в тіні ієрархії») [16]. Важливість такого управлінського інструментарію для органів влади є достатньо високою: у випадку його використання державні (та місцеві) органи розглядають приватних та громадських акторів суспільства як ресурси та інструменти для спільного формування й здійснення політики на противагу їх перетворенню у пасивні цілі та об'єкти державного регулювання. У сучасній державі влада, бізнес та громадянське суспільство майже завжди ведуть переговори в «тіні ієрархії», отже держава декларує можливість — явно чи неявно — застосовувати до приватних суб'єктів обов'язкові правила або закони, щоб змінити їхні витрати і вигоди на користь добровільної угоди [17]. Подібне трактування співзвучне з ідеєю неминучості втрати популярності суверенною державою, яка править суспільством зверху-донизу через закони, правила і детальне регулювання, і заміщенням цього процесу новими ідеями про децентрове полісуб'єктне управління, що базується на взаємозалежності, переговорах та довірі [18].

Очевидно, представлена модель інституціоналізованого полісуб'єктного управління — ідеальне уявлення про один із способів прийняття рішень у суспільстві загалом та в спільнотах і організаціях, що його утворюють, зокрема. Складність соціальних, політичних, економічних й екологічних проблем і тривала історія невдалих спроб їх вирішення викликають постійну рефлексію щодо можливостей та обмежень інституційного полісуб'єктного управління. Так, вирішення сучасних проблем соціо-економічного зростання, насамперед у країнах, що розвиваються, потребує інтеграції різних типів полісуб'єктного управління і формування надзвичайно складних форм інституціоналізації. Проте наведена вимога недостатня:

одним з ключових факторів є готовність і здатність різних акторів приймати спільні правила, слідувати їм чи діяти колективно. Адже перетворення, визначені, зокрема, у стратегії «*good governance*» як серія реформаторських кроків, ніколи не були здійснені у жодній країні, що переходила від бідності до розвитку: встановлюючи правдоподібний набір спроможностей, як пріоритет цілей для країн, що розвиваються, політики можуть поставити ряд задач, які не можна розв'язати [19].

Формування та імплементація спільних рішень у конкретному соціальному, історичному та економічному контенті, як правило, відбувається в умовах нерівності суб'єктів щодо наявних ресурсів, включно із інформаційно-комунікативними, владних повноважень, позиції на ринку, можливості підпорядковувати інтереси інших власним інтересам тощо. Крім того, готовність ділитися інформацією (завдяки демонстрації власних уподобань) залежить від позиції щодо вірогідності чесної поведінки — доволі часто взаємодія суб'єктів супроводжується «опортуністичною» поведінкою, як дія у власних інтересах, що є обманом [20]. Контент-залежність полісуб'єктного управління обумовлює відсутність гарантій повсюдного успішного його застосування: одні й ті ж підходи до прийняття рішень, що одного разу призвели до позитивних результатів, в інший час, в іншому місці, в інших масштабах, навіть в одній і тій же сфері, можуть спричинити інші наслідки.

Однак намагання застосовувати даний тип управління в різних сферах суспільного життя постійно зростає, що свідчить про значні потенційні можливості отримання вигід від його використання. Серед ключових засад даних можливостей — економічна сутність полісуб'єктного управління, зокрема три базових принципи організації економічних процесів при тривалих відносинах обміну: конфлікт, взаємозалежність та порядок, що визначається поняттям «транзакція» [21]. Саме ці принципи покладено в основу концепції полісуб'єктного економічного управління, завдяки чому впроваджується порядок, відповідно, зменшується конфлікт і досягаються обопільні вигоди [22]. Такий підхід використовують у переважній більшості видів економічної діяльності в приватному, державному та інших суспільних секторах. Кожен з режимів полісуб'єктного управління — ринок та ієрархія («фірма») — інституціоналізований у свій спосіб, що визначається найчастіше розміром транзакційних витрат: їх мінімальний рівень не потребує значних ресурсів на інституціоналізацію безперервного обміну на ринку товарів і послуг і дає змогу використовувати децентралізований обмін, а високі транзакційні витрати викликають застосування неринкових режимів управління [23]. Ці витрати заощаджуються або зменшуються шляхом інтерналізації в організованій ієрархії чи фірмі. Тоді фірма розглядається не як окрема організаційна одиниця, а відмінний від ринку режим управління, що має свою структуру.

Ще одним режимом полісуб'єктного управління, який поєднує в собі адаптаційні властивості ринків та ієрархій, є складні контракти, «неминуче неповні», що містять штрафні санкції за дострокове розірвання, механізм розкриття інформації та перевірки, спеціалізовані процедури врегулювання суперечок тощо [24].

Хоча полісуб'єктне управління застосовується у різних сферах соціуму, найбільше воно пов'язано із здійсненням повноважень у владі та політичній діяльності, адже саме влада, разом із політичними інституціями, визначає формальні правила, процедури, запроваджує регулюючі механізми, що безпосередньо детермінують поведінку суб'єктів у всіх суспільних сферах, і ця формалізація відносин впливає на характер неформального інституціонального середовища між суб'єктами. Слід зауважити, що запроваджені в економічній науці терміни, які визначають режими полісуб'єктного управління — ринок, ієрархія та неповний контракт — досить активно використовують наукові школи різних спрямувань, зокрема соціальних та політичних наук, часто не пов'язуючи їх вживання із первинним економічним змістом.

Зокрема, виокремлюють чотири моделі координації соціальних відносин: 1) *ex post* координація, що базується на раціональному прагненні агентів реалізувати власну вигоду (анархічний ринковий обмін); 2) *ex ante* імперативна координація на прагненні досягнути колективних цілей, визначених зверху відповідними органами влади (ієрархічне командування); 3) тривала самоорганізація, що базується на мережах, переговорах та обговоренні і перегляду цілей у світлі обставин, що змінюються (гетерархічна координація); 4) опора на відсутність обумовленостей спільнот різних видів і масштабів (координація на довірі та солідарності) [10]. Подібна інтерпретація режимів полісуб'єктного управління не зовсім відповідає тому, як свого часу вона була сформульована фундаторами економічного інституціоналізму та нового економічного інституціоналізму. Зокрема, ринок не уособлює «анархічний ринковий обмін», а є складною інституціоналізованою системою децентралізованого обміну. Відповідно коректнішим є визначення *ex post* координації як децентралізованої моделі узгодження власних інтересів / вигід суб'єктів при прийнятті ними рішень щодо можливої скоординованої діяльності. Режим «ієрархія», інституціоналізований в рамках фірми, не є антиподом ринку як режиму полісуб'єктного управління; він відновлює і уможлиблює безперервність економічних відносин між суб'єктами з урахуванням величини транзакційних витрат. У рамках розгляду полісуб'єктного управління як способу прийняття рішення «ієрархічне командування» можна інтерпретувати як централізовану модель координації дій різних суб'єктів у суспільстві, коли вона є найефективнішою з точки зору розміру транзакційних витрат у виробництві суспільних благ.

Нерідко полісуб'єктне управління зводиться до мережевих його форм, які визначаються або як гібрид ієрархії та ринку, або як відмінний режим управління, що доповнює ієрархії та ринки [25].

Найбільш органічно мережевий режим полісуб'єктного управління застосовано в процесі формування та реалізації соціального капіталу, який у загальній інтерпретації визначається як ряд правил, норм, опосередкованих взаємністю та довірою акторів, вбудованих у соціальні відносини, соціальні структури, інституціональні механізми суспільства, що дозволяє ї членам досягати спільних цілей. Основа соціального капіталу — соціальні мережі та довіра, що дає змогу швидко поширювати інформацію й знання, зменшувати невизначеність та транзакційні витрати [26].

Соціальний капітал також концептуалізують в якості ресурсів соціальних відносин і мереж, що полегшують дії індивідів завдяки формуванню взаємної довіри, визначенню взаємних обов'язків і очікувань, формулюванню й запровадженню соціальних норм, створенню асоціацій. Довіра до іншого суб'єкта суттєво залежить від того, чи наявні особисті контакти між ними, або чи існують посередники, котрі можуть запевнити, що суб'єкт заслуговує на довіру. Якщо подібна інформація відсутня, звертаються до формальних інституцій. Влада допомагає суб'єктам формувати довіру, захищаючи права власності через верховенство права та забезпечувати інструменти та ресурси для забезпечення виконання контрактів [27].

Отже, мережі, відносини, норми та довіра є центральними у розгляді дефініції «соціальний капітал». Його формування та реалізація відбувається у полісуб'єктному середовищі, супроводжується інституціоналізацією відносин учасників: окремих осіб, родин, громад, регіонів чи націй.

Попри різні сфери застосування, всі визначення соціального капіталу об'єднує здатність генерувати позитивний вплив на членів групи, яка отримує конкурентну перевагу в досягненні своїх цілей, і ці позитивні екстерналії досягаються завдяки спільній довірі, нормам та цінностям, що виникають із неформальних форм організацій на основі соціальних мереж та асоціацій. Бажаність соціального капіталу пов'язується із його позитивним результатом. Це не завжди є очевидним, оскільки існує і негативний вплив соціального капіталу. Маючи на меті власні інтереси, суб'єкти, як правило, намагаються скористатися можливістю уникати витрат, пов'язаних зі створенням механізму контролю та нагляду за дотриманням узгоджених правил усіма учасниками спільних процесів (поведінка «безбілетника»). Користуючись прогалинами чинного законодавства, групи суб'єктів пропонують власні послуги щодо вирішення конфліктів серед учасників соціальних відносин, у т.ч. з використанням насильства. Клановість та корупція також є продуктами соціального капіталу [28]. Отже, доцільно уникати ідеалізованого підходу і більш реально оцінювати сус-

пільні вигоди та негативні прояви соціального капіталу, виходячи з того, що його формування та реалізація в суспільстві відбувається суто в рамках полісуб'єктного управління.

Ще один режим — спільнота (*community*), пов'язаний із колективним вибором прийнятного рішення, що сприймається як легітимне її членами. Цей режим полісуб'єктного управління досліджується в рамках різних соціо-економічних відносин, зокрема проблеми спільного використання певних ресурсів, відомий як «трагедія загальної доступності» [29]: йдеться про «ресурс загального пулу» (*CPR, common pool resource*) — природний чи створений людиною ресурс, який складно і дорого виокремити потенційному споживачеві, і спожита одиниця якого певним споживачем не буде доступна іншим. Крім традиційних ресурсів (наприклад, вода для зрошення та іншого споживання, океанічні та морські рибні ресурси, земельні ресурси) споживання ресурсу загального доступу також розглядається в рамках державного та місцевих бюджетів, систем комунального транспорту, природної атмосфери тощо. «Трагедія загальної доступності» є фактично специфічним типом соціальної дилеми, коли взаємозалежні індивіди як члени спільноти користувачів ресурсів стикаються із стимулами обирати взаємозалежні дії, які максимізують їх індивідуальну вигоду, але генерують неефективність агрегованого колективного результату. Перспектива сучасних досліджень у цій сфері також пов'язана зі спільним використанням наприклад, урбаністичного простору, відкритого космосу, адаптації спільнот до складних викликів тощо [30].

Надзвичайно актуальним напрямом оперування спільнотою є її територіальний вимір. Спільнотою, за визначенням, є сукупність взаємопов'язаних обмеженою територією суб'єктів — індивідів / домогосподарств, які ухвалюють взаємоузгоджені рішення, обов'язкові для виконання, забезпечуючи власну життєдіяльність, безпеку та відтворюваність. Варіація розміру спільноти і території її розселення зазвичай визначається адміністративно-територіальною організацією країни з урахуванням її економічних, політичних, географічних, етнічних, релігійних особливостей. Теоретичне обґрунтування територіальної структури полісуб'єктного управління спирається на функціональну та соціальну логіку. Функціональний підхід базується на різноманітності масштабів виробництва суспільних благ: різні види цих благ раціонально надавати в різних територіальних масштабах, керуючись принципами зменшення зовнішніх для індивідів екстерналій та економією на масштабі. Структура полісуб'єктного управління в такому випадку є функціональною адаптацією до масштабу різноманіття ефективного забезпечення суспільних благ. Оскільки витрати та вигоди централізації варіюють від політики до політики, полісуб'єктне управління має бути багаторівневим, і його масштаб варіює від загальносвітового рівня до місцевих юрисдикцій [31].

Сучасна інтерпретація багаторівневого управління виокремлює два основні його типи. Тип I створюється в рамках територіальних спільнот, які мають певну юрисдикцію та визначені межі; територіальні одиниці кожного рівня ідеально вкладені в одиниці вищого рівня. Загальна кількість рівнів обмежена, як і кількість територіальних одиниць на кожному з них. Відповідно, кожен індивід знаходиться у декількох вкладених різнорівневих юрисдикціях: на найнижчому базовому рівні спільноти утворюють громади, комуни, общини, а на більш високих рівнях — юрисдикції субнаціонального рівня, куди «вкладено» певну кількість одиниць нижчого рівня. Такі юрисдикції визначаються чіткими межами, що не перетинаються на будь-якому конкретному рівні. Спільноти кожного територіального рівня можуть здійснювати полісуб'єктне управління (самоврядування — за вітчизняною науковою, політичною та юридичною термінологією) як в своїх територіальних межах, так і між собою. У реальності світ не поділений на повністю відокремлені спільноти; вони існують в різних масштабах і часто їх межі розмиті. Не співпадають і межі соціальної, економічної та політичної взаємодії, а більшість індивідів вважають себе членами більш ніж однієї з них.

Тип II багаторівневого управління формується для розв'язання специфічних завдань політики з виробництва та надання суспільних послуг і становить рухливу суміш юрисдикцій, що перетинаються; кожна з них є відповідною обмеженому колу проблем, де території визначені в термінах функціональних відносин (схеми руху) чи екологічних систем (басейни річок). Звідси один індивід може підпорядковуватись безлічі міжгалузевих юрисдикцій, що перетинаються. Складні незалежні юрисдикції виконують різні функції, тобто «кожен громадянин ... обслуговується не владою, а різними індустріями публічних послуг. ... Ми можемо уявляти публічний сектор як складений із багатьох виробництв публічних послуг включно із поліцейською сферою, протипожежною охороною, індустрією добробуту, сферою охорони здоров'я, транспортною індустрією тощо» [32].

Функціонування кожного з типів багаторівневого управління має свої переваги та недоліки, але обидва пов'язані із прийняттям рішень з проблем, дотичних до інтересів громадян та їх спільнот — акторів полісуб'єктного середовища. Вони є своєрідними «переговорними системами», формами гнучкого та адаптивного полісуб'єктного управління, де можуть бути розвинуті формальні та неформальні структури для залучення суб'єктів від низки придатних рівнів і сфер впливу з метою узгодженого напруження прийнятної політики.

Основна перевага багаторівневого управління полягає у гнучкості його масштабу, а основні транзакційні витрати пов'язані із координацією декількох юрисдикцій. Координаційна дилема, що стоїть перед багаторівневим управлінням: наскільки політика однієї юрисдикції має вплив (не-

гативні чи позитивні екстерналії) для інших юрисдикцій, тому координація необхідна для уникнення соціально викривлених результатів.

Соціальна логіка передбачає вимоги спільнот на територіальне полісуб'єктне управління — колективне право на здійснення повноважень керувати собою. Вирішальне значення має соціальна згуртованість спільноти, що є запорукою подолання дилеми колективних дій — проблеми «безбілетника». Причетність до прийняття рішень (самоврядування) має внутрішню цінність для людей, які вважають себе частиною спільноти. Водночас питання «ХТО» (*Who Question*) — чи має право ця або інша група індивідів ухвалювати колективно обов'язкові рішення, — найбільш складне явище у сфері людської поведінки, і це є джерелом більшості політичних конфліктів [31], адже зв'язок між спільнотою та попитом на право приймати рішення є політично сконструйованим [32]. Тому надзвичайно сприятливими є умови для пошуку політичної та економічної рент елітами й різноманітними політичними силами. Вони намагаються посилити відцентрові рухи і через це шантажувати слабку державу заради отримання вигід, примушуючи владу здійснювати політику, що збагачує окремих осіб. Місцеві еліти можуть бути надто «великими» порівняно зі спільнотою та органами самоврядування, які часто є надто слабкими для протистояння цим елітам і можуть навіть уособлювати пріоритети еліт як власні. Останнім часом багаторівневе управління визначається як «процес колективного прийняття рішень, де повноваження та вплив розподіляються між стейкхолдерами, діючими на різних рівнях управління і у різних сферах політики» [33], систему, де відповідальність за зміст політики та її імплементацію розподіляється між різними рівнями влади та спеціальними місцевими інституціями (приватними асоціаціями, спільними місцевими повноважними органами, громадськими організаціями тощо). Всі внески до інтеграції різних сфер політики, проектів та пропозицій різних рівнів органів влади вимірюються у парних відносинах, що створює передумови синергетичного ефекту. Раціональність цього підходу полягає у тому, що він зосереджується на конкретному місці, певній території (*place-based approach*) різних стратегій розвитку через співпрацю різних рівнів влади, які найкраще розуміють конкретний потенціал конкретних місць. Поширення багаторівневого управління всередині країн формує різні види міжмуніципального, метропольного та асиметричного управління і тому збільшує появу диференційованих органів влади [34].

Найбільш вражаючим і переконливим впровадженням режиму полісуб'єктного управління серед спільнот різного масштабу є багаторівневе управління в рамках ЄС: держави, представлені власними органами влади, залишаються господарями європейської інтеграції. Вони передають деякі обмежені повноваження наднаціональним інституціям для реалізації спільних цілей, але зрештою держави зберігають контроль за здійсненням

влади в ЄС. На відміну від неофункціоналістського та наднаціоналістичного підходів, багаторівневе управління не заперечує, що органи влади є і залишаються важливими акторами у все більш інтегрованому ЄС. Проте вони не можуть монополізувати ні формування політики Спільноти, ні представництво внутрішніх інтересів на рівні ЄС. Вирішальною особливістю сучасного полісуб'єктного управління в ЄС є те, що координація відбувається на дискретних рівнях серед спільнот великої кількості масштабів.

Використання такого режиму полісуб'єктного управління, як «неповний контракт», стало своєрідним інтелектуальним проривом, що дав змогу побудувати міст між теорією суспільного договору і економічною теорією неповного контракування в західній політичній думці та теоретично обґрунтувати функціонування різних міжнародних організацій. Залишаючись найпотужнішими політичними акторами на планеті, держави лише співпрацюючи можуть вирішити проблеми, які виникають під час взаємодії їх громадян, адже у випадку виходу за межі національних кордонів екстерналій людської взаємодії, найефективнішою є організація полісуб'єктного управління на міжнародному рівні, переважно через міжнародні організації, різні за кількістю членів, умовами формування, функціоналу тощо [35]. Постійна співпраця у великих групах потребує «сильної взаємності, яка є схильністю до співпраці з іншими та покарання (персональними затратами / втратами у вигляді санкцій) тих, хто порушує норми співпраці» [36]. Виокремлюють два протилежні контрактні типи даного режиму полісуб'єктного управління: міжнародна організація загального призначення та міжнародна організація, специфічна для певних задач.

Міжнародна організація (МО) загального призначення об'єднує надання суспільних благ для транснаціональної спільноти, що демонструє спільне розуміння, «спільний дух», або «почуття загальної ідентифікації», що сприяє конвергентній інтерпретації поведінки. Це полегшує відкритість співпраці, заснованій на суттєво неповних контрактах, які вимагають не тільки довіри до обіцянок інших акторів, а й їх розуміння. Міжнародна організація загального призначення засновується через укладання неповного контракту, орієнтованого на людей, котрі ведуть спільний спосіб життя, в очікуванні пристосування його компетенцій до проблем спільноти. Отже, МО бере участь у прийнятті рішень зі своїх повноважень щодо політик. Це форум переговорів про її місію, а також інструмент формування політики.

Полісуб'єктне управління, орієнтоване на специфічні, конкретні завдання, навпаки, мінімізує невизначеність, яка може з'явитися від суперечливого трактування. Контракт заснування та діяльності такої міжнародної організації деталізує конкретні проблеми співпраці і є значно повнішим ніж договір загального призначення. Конкретно орієнтоване управління спирається на впевненість у тому, що будь-які відмінності не можуть стати на заваді спільній праці задля вирішення нагальних проблем.

Таблиця 1. Типологізація режимів, типів та форм інституціоналізованого полісуб'єктного управління в рамках соціальних відносин

Режими	Типи	Форми
Ринок / децентралізовані відносини між суб'єктами	Децентралізація адміністративна, фінансова, політична, економічна	Повна / часткова автономія
Ієрархія відносин / централізація	Централізовані відносини «зверху донизу»	Укрупнення / злиття, вертикальне управління
Неповний контракт	Проміжний	Угоди між суб'єктами одного чи / та різних територіальних рівнів
Спільнота	Функціональна спільнота; територіально організовані спільноти	Спільноти із доступом до ресурсів загального використання; територіальні громади, общини та їх територіальні об'єднання
Комбіновані	Мережевий	Структури та правила багатофункціональної координації, співпраці, взаємодії

Джерело: складено авторами.

Хоча жоден договір не може вказати вичерпний набір обов'язків і зобов'язань сторін і передбачити всі можливі у майбутньому ситуації, ОЕСР рекомендує використовувати договір для конкретного завдання в рамках багаторівневого управління в межах країни. Зокрема, щодо міжмуніципального співробітництва рекомендується більш широке використання територіальних контрактів для підтримки розвитку функціональних зон, у т. ч. шляхом використання контрактів для підтримки конкретних пріоритетів регіонального розвитку та заохочення інвестицій, спрямованих на зв'язки між сільськими та міськими поселеннями, які містять проекти надмуніципального рівня. Окремі договірні угоди органам місцевої, регіональної та національної влади пропонується укладати для метропольних районів, груп та / або мереж муніципалітетів. Окрім того, ОЕСР пропонує використовувати контракти між рівнями влади для заповнення інформаційних фінансових та облікових лакун завдяки підвищенню рівня довіри в учасників [37].

Таким чином, основні режими, типи, форми полісуб'єктного управління, які існують в економічному середовищі, присутні і в інших сферах суспільного життя. Очевидно, розглянутий ряд не є вичерпним, а, навпаки, відкритим для нових конфігурацій взаємодії різних суб'єктів, що прагнуть знаходити взаємоприйнятні рішення задля реалізації власних / суспільних інтересів (табл. 1).

Висновки. Зазначені концептуальні міркування можуть мати практичне значення для України, адже попри російську агресію, яка триває понад дев'ять років та її широкомасштабну фазу з 24.02.2022 р., важливість покращення української моделі інституціоналізованого полісуб'єктного публічного (державного і місцевого) управління на всіх рівнях лише зростає [38]. Здійснені в Україні кроки щодо подальшої децентралізації, що супроводжуються підвищенням фінансової, організаційної, політичної спроможності до власного розвитку — шлях до подальшого розширення полісуб'єктного управління, бо органи місцевого самоврядування реально стають суб'єктами у формуванні власної політики й посилюють свій вплив на зміст державних рішень. Прийнятна взаємодія держави та громад даватиме змогу отримати потенційно позитивний ефект кожному з цих інституцій — розмежувати відповідно до нагальних завдань із розвитку зобов'язання, повноваження, відповідальність і автономію у певних сферах (субсидіарність у завданнях). Саме цими завданнями, пов'язаними зі створенням умов розвитку, підвищенням добробуту громадян, визначаються принципи, за якими має відбуватися децентралізація та побудова ефективного поліцентричного управління в українському суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Levi-Faur D. From «Big Government» to «Big Governance»? The Oxford Handbook of Governance, 2012. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199560530.013.0001>
2. Schneider V., Hyner D. Security in Cyberspace: Governance by Transnational Policy Networks. New Modes of Governance in the Global System (International Political Economy Series). Palgrave Macmillan, London, 2006. https://doi.org/10.1057/9780230372887_7
3. Kjaer A. M. Governance. Cambridge, UK: Polity Press, 2004. 256 p.
4. Hooghe L., Marks G. A postfunctionalist theory of multilevel governance. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2020. № 22(4). P. 820—826. <https://doi.org/10.1177/1369148120935303>
5. OECD. Governance in the 21st Century. OECD Publishing, Paris, 2001. <https://doi.org/10.1787/9789264189362-en>
6. Assche K., Beunen R., Duineveld M. (2015). An overview of EGT's main concepts. Evolutionary Governance Theory: Theory and Applications. P. 19—33. https://doi.org/10.1007/978-3-319-12274-8_2
7. Колодій А. Концепція публічного (нового) врядування в її застосуванні до демократичних і перехідних систем. *Демократичне врядування: Науковий вісник*. 2012. Вип. 10. С. 1—22.
8. Ткаля О. В. Розуміння належного врядування за сучасних умов. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31(70). Ч. 2. № 2. С. 125—130. <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-2/24>
9. Шаульська Г. М. Сучасні західні управлінські моделі. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 3. С. 111—116.
10. Jessop B. The state: government and governance. 2011. URL: <https://www.researchgate.net/publication/318085672> (дата звернення: 06.06.2022).
11. Eising R., Kohler-Koch B. The Transformation of Governance in the European Union. London: Routledge, 1999. <https://doi.org/10.4324/9780203165188>

12. Beunen R., van Assche K., Duineveld M. *Evolutionary Governance Theory: Theory and Applications*. Springer, 2015. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-12274-8>
13. Peters B. Guy. Is governance for everybody? *Policy and Society*. 2014. № 33 (4). P. 301—306. <https://doi.org/10.1016/j.polso.2014.10.05>
14. North Douglass C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, 1990.
15. Rosenau J., Czempiel E. *Governance without Government: Order and Change in World Politics (Cambridge Studies in International Relations)*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511521775>
16. Heritier A., Lehmkuhl D. The shadow of hierarchy and new modes of governance. *Journal of Public Policy*. 2008. № 28. P. 1—17.
17. Börzel T. A., Risse T. Governance without a state: Can it work? *Regulation & Governance*. 2010. №4. P. 113—134. <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2010.01076.x>
18. Sørensen E., Torfing J. Democratic anchorage of governance networks. *Scandinavian Political Studies*. 2005. № 28(3). P. 195—218. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2005.00129.x>
19. Khan M. *Governance and Growth: History, Ideology, and Methods of Proof. Good Growth and Governance in Africa: Rethinking Development Strategies*. SOAS. University of London, 2011. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199698561.003.0002>
20. Williamson O. E. *Markets and hierarchies analysis and antitrust implications: a study in the economics of internal organization*. New York: Free Press, 1975. 288 p.
21. Commons J. The Problem of Correlating Law, Economics, and Ethics. *Wisconsin Law Review*. 1932. № 8. P. 3—26.
22. Williamson O. The Economics of Governance. *American Economic Review*. 2005. № 95. P. 1—18. <https://doi.org/10.1257/000282805774669880>
23. Coase R. The Nature of the Firm. *Economica, New Series*. 1937. № 4/16. P. 393—7.
24. Williamson O. The Theory of the Firm as Governance Structure: From Choice to Contract. *Journal of Economic Perspectives*. 2002. № 16. P. 171—195. <https://doi.org/10.1257/089533002760278776>
25. Klijn E. H., Koppenjan J. *Governance Networks in the Public Sector*. London: Routledge, 2016. <https://doi.org/10.4324/9781315887098>
26. Coleman J. S. *Foundations of social theory*. Cambridge: Harvard University Press, 1990.
27. Jankauskas V., Seputiene J. The Relation between Social Capital, Governance and Economic Performance in Europe. *Verlas: teorija ir praktika*. 2007. №8. P. 131—138. <https://doi.org/10.3846/btp.2007.19>
28. Baycan T., Oner O. The dark side of social capital: a contextual perspective. *The Annals of Regional Science*. 2022. № 70. P. 779—798. <https://doi.org/10.1007/s00168-022-01112-2>
29. Hardin G. Extensions of «The Tragedy of the Commons». *Science*. 1998. № 280 (5364). P. 682—683. <https://doi.org/10.1126/science.280.5364.682>
30. Janssen M. A Perspective on the Future of Studying the Commons. *International Journal of the Commons*. 2022. № 16. P. 243—247. <https://doi.org/10.5334/ijc.1207>
31. Hooghe L., Marks G. *Community, Scale, and Regional Governance: A Postfunctionalist Theory of Governance*. Vol. II. Oxford University Press, 2016. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198766971.001.0001>
32. Ostrom V., Ostrom E. *Public Goods and Public Choices. Polycentricity and Local Public Economies: Readings from the Workshop in Political Theory and Policy Analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1999.
33. *Spatial Foresight. Local and Regional Partners Contributing to Europe 2020. Multi-level governance in support of Europe 2020*. Directorate-General for Regional and Urban Policy. European Commission. Brussels, 2015.

34. Allain-Dupré D. The multi-level governance imperative. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2020. № 22(4). P. 800—808. <https://doi.org/10.1177/1369148120937984>
35. Charbit C. From 'de jure' to 'de facto' decentralised public policies: The multi-level governance approach. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2020. № 22(4). P. 809—819. <https://doi.org/10.1177/1369148120937624>
36. Hooghe L., Lenz T., Marks G. A Theory of International Organization. A Postfunctionalist Theory of Governance. Vol. IV. Oxford: Oxford University Press, 2019.
37. Tuomela R. The Philosophy of Sociality: The Shared Point of View. Oxford: Oxford University Press, 2007.
38. Brousseau E. Contract as reference points: A new approach to contracting and implications for relationships among levels of government. 23 January 2017. EC-OECD. Seminar Series on Designing better economic development policies for regions and cities. Paris, 2017.
39. Public governance in Ukraine: Implications of Russia's war. OECD Policy Responses on the Impact of the War in Ukraine. 2022. <https://doi.org/10.1787/dc825602-en>

REFERENCES

1. Levi-Faur, David (2012). From «Big Government» to «Big Governance»? The Oxford Handbook of Governance. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199560530.013.0001>
2. Schneider, V., & Hyner, D. (2006). Security in Cyberspace: Governance by Transnational Policy Networks. In: Koenig-Archibugi, M., Zürn, M. (Eds). *New Modes of Governance in the Global System* (International Political Economy Series). Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230372887_7
3. Kjaer, Anne Mette (2004). *Governance*. Cambridge, UK: Polity Press. 256 p.
4. Hooghe, L., & Marks, G. (2020). A postfunctionalist theory of multilevel governance. *The British Journal of Politics and International Relations*, 22(4), 820—826. <https://doi.org/10.1177/1369148120935303>
5. OECD (2001). *Governance in the 21st Century*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264189362-en>
6. Assche, Kristof, Beunen, Raoul & Duineveld, Martijn (2015). An overview of EGT's main concepts. In: Beunen, Raoul, Van Assche, Kristof, Duineveld, Martijn (Eds). *Evolutionary Governance Theory: Theory and Applications*. P. 19—33. https://doi.org/10.1007/978-3-319-12274-8_2
7. Kolodiy, A. (2012). Concept of public (new) governance and its implications for democratic and transitional systems. *Democratic Governance: Academic papers collection*, 10 (10), 1—12.
8. Tkalia, O. (2020). The understanding of good governance in modern conditions. *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Juridical Sciences*, 31(70), Part 2, № 2, 125—130. <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-2/24>
9. Shaulska, H. (2018). Modern Occidental management models. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 3, 111—116.
10. Jessop, B. (2011). The state: government and governance. <https://www.researchgate.net/publication/318085672>
11. Eising, R. & Kohler-Koch, B. (1999). *The Transformation of Governance in the European Union*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203165188>
12. Beunen, R., van Assche, K., & Duineveld, M. (Eds) (2015). *Evolutionary Governance Theory: Theory and Applications*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-12274-8>

13. Peters, B. Guy (2014). Is governance for everybody? *Policy and Society*, 33 (4), 301—306. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2014.10.05>
14. North, Douglass C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press.
15. Rosenau, J., & Czempiel, E. (Eds) (1992). *Governance without Government: Order and Change in World Politics (Cambridge Studies in International Relations)*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511521775>
16. Heritier, A., & Lehmkuhl, D. (2008). The shadow of hierarchy and new modes of governance. *Journal of Public Policy*, 28, 1—17.
17. Börzel, Tanja A., & Risse, Thomas (2010). Governance without a state: Can it work? *Regulation & Governance*, 4, 113—134. <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2010.01076.x>
18. Sørsensen, E., & Torfing, J. (2005). Democratic anchorage of governance networks. *Scandinavian Political Studies*, 28 (3), 195—218. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2005.00129.x>
19. Khan, M. (2011). Governance and Growth: History, Ideology, and Methods of Proof. In: Noman, A., Botchwey, K., Stein, H., Stiglitz, J. E. (Eds). *Good Growth and Governance in Africa: Rethinking Development Strategies*. SOAS. University of London. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199698561.003.0002>
20. Williamson, O. E. (1975). *Markets and hierarchies analysis and antitrust implications: a study in the economics of internal organization*. New York: Free Press. 288 p.
21. Commons, J. (1932). The Problem of Correlating Law, Economics, and Ethics. *Wisconsin Law Review*, 8, 3—26.
22. Williamson, Óliver (2005). The Economics of Governance. *American Economic Review*, 95, 1—18. <https://doi.org/10.1257/000282805774669880>
23. Coase, Ronald (1937). The Nature of the Firm. *Economica, New Series*, 4/16, 393—7.
24. Williamson, Óliver (2002). The Theory of the Firm as Governance Structure: From Choice to Contract. *Journal of Economic Perspectives*, 16, 171—195. <https://doi.org/10.1257/089533002760278776>
25. Klijn, Erik Hans & Koppenjan, Joop (2016). *Governance Networks in the Public Sector*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315887098>
26. Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge: Harvard University Press.
27. Jankauskas, Vidmantas & Seputiene, Janina (2007). The Relation between Social Capital, Governance and Economic Performance in Europe. *Verslas: teorija ir praktika*, 8, 131—138. <https://doi.org/10.3846/btp.2007.19>
28. Baycan, T., & Oner, O. (2022). The dark side of social capital: a contextual perspective. *The Annals of Regional Science*, 70, 779—798. <https://doi.org/10.1007/s00168-022-01112-2>
29. Hardin, Garrett (1998). Extensions of «The Tragedy of the Commons». *Science*, 280 (5364), 682—683. <https://doi.org/10.1126/science.280.5364.682>
30. Janssen, Marco (2022). A Perspective on the Future of Studying the Commons. *International Journal of the Commons*, 16, 243—247. <https://doi.org/10.5334/ijc.1207>
31. Hooghe, Liesbet & Marks, Gary (2016). *Community, Scale, and Regional Governance: A Postfunctionalist Theory of Governance*. Vol. II. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198766971.001.0001>
32. Ostrom, V., & Ostrom, E. (1999). Public Goods and Public Choices. In: *Polycentricity and Local Public Economies: Readings from the Workshop in Political Theory and Policy Analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
33. Spatial Foresight (2015). *Local and Regional Partners Contributing to Europe 2020. Multi-level governance in support of Europe 2020*. Directorate-General for Regional and Urban Policy. European Commission. Brussels.

34. Allain-Dupré, D. (2020). The multi-level governance imperative. *The British Journal of Politics and International Relations*, 22(4), 800—808. <https://doi.org/10.1177/1369148120937984>
35. Charbit, C. (2020). From 'de jure' to 'de facto' decentralised public policies: The multi-level governance approach. *The British Journal of Politics and International Relations*, 22(4), 809—819. <https://doi.org/10.1177/1369148120937624>
36. Hooghe, Liesbet, Lenz, Tobias, & Marks, Gary (2019). A Theory of International Organization. A Postfunctionalist Theory of Governance. Vol. IV. Oxford University Press.
37. Tuomela, Raimo (2007). The Philosophy of Sociality: The Shared Point of View. Oxford: Oxford University Press.
38. Brousseau, E. (2017). Contract as reference points: A new approach to contracting and implications for relationships among levels of government. 23 January 2017. EC-OECD. Seminar Series on Designing better economic development policies for regions and cities. Paris, France.
39. Public governance in Ukraine: Implications of Russia's war (2022). OECD Policy Responses on the Impact of the War in Ukraine. <https://doi.org/10.1787/dc825602-en>

Стаття надійшла до редакції 23.06.2023

Ella Libanova, Academician of NAS of Ukraine, Dr. Sc. (Economics), Prof., Director
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Taras Shevchenko, 60
E-mail: libanova@ukr.net
ORCID: 0000-0001-7170-7159
Scopus ID: 36091519900
Researcher ID: AAZ-5395-2020

Serhiy Romaniuk, Dr. Sc. (Economics), Principal Researcher
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Taras Shevchenko, 60
E-mail: rosand@i.ua
ORCID: 0000-0003-1219-1513

CONCEPTUALIZATION OF GOVERNANCE IN SOCIAL RELATIONS

The article is devoted to the generalization of theoretical views on governance as extended relations in society that are formed between subjects — natural persons and/or legal entities — when solving complex problems, overcoming which in various social spheres requires of them collective decisions and actions. The relevance of the work is due to the need to systematize modern views on the possibilities and conditions of practical application of decision-making and implementation mechanisms in multi-subject surroundings. The purpose of the article is to substantiate the universal definition of governance based on the generalization of its modern conceptions by various scientific schools. The novelty of the research is in the interpretation of governance as decision-making in multi-subject surroundings. The research methodology is based on the use of an interdisciplinary approach in outlining the most essential characteristics of decision-making process, which are the subject of numerous scientific studies of this social phenomenon.

The article summarizes modern approaches to understanding the concept of governance. Its main characteristics, which manifest when it is used in various social spheres, have been revealed. This term is defined as institutionalized decision-making, which con-

stitutes a mechanism for independent subjects to make coordinated decisions to obtain benefits determined by their interests when solving problems that would require significant efforts and resources to be overcome on one's own, or it would be impossible at all. This interpretation makes it possible to substantiate the universality of the use of decision-making in social relations; it is due to the perceived need of subjects for the joint with others search and implementation of solutions to achieve their own goals. The content-dependency inherent in modern scientific approaches is proven when the concept of governance is defined, which is determined by the specifics of relations, the peculiarities of the institutional environment of a specific social sphere. Based on the most widespread modes of institutionalized multi-subject decision-making, a classification of its types and forms is proposed. The formation of social capital within the framework of the network regime of governance is considered. A conclusion is made about the need to build social relations in the conditions of decentralization reforms in Ukraine using the mechanism of governance.

Keywords: institutionalized multi-subject decision-making, multi-subject decision-making regimes, decision-making in multi-subject surroundings.